

OSSERVATORIO LETTERARIO

*** Ferrara e l'Altrove ***

Magyar nyelvű online melléklet - Supplemento online in lingua ungherese

<http://www.osservatorioletterario.net> - <http://xoomer.virgilio.it/bellelettere/> - <http://www.testvermuzsak.gportal.hu>

Ferrara, 2007. szeptember 2. vasárnap

Miserere Mei Deus! Könyörülj rajtam, Isten!

*Beszélgetés László Váradi Gyulával,
a Budavári Zeneművészeti Alapítvány alapítójával,
zenetörténész-filmrendezővel*

Farkas Ferenc kétszeres Kossuth-díjas zeneszerző és László Váradi Gyula zenetörténész-filmrendező filmforgatás előtti beszélgetés közben 1997-ben

Tizenhat éve alakult a honi legrangosabb fesztiválok egyike a **Budavári Zeneművészeti Alapítvány** által megrendezett **Egyházzenei Fesztivál**-sorozat, mely minden év szeptember első hetében a magyar zenei évad nyitó hangversenysorozata. Idén **László Váradi Gyula** rendezésében mutatják be a *Miserere Mei Deus In memoriam Kodály Zoltán* című előadást valamint a *Dona Nobis Pacem* művészfilmet, Kodály Zoltán emlékére.

– Kutató és művészi munkám során arra a következtetésre jutottam: a magyar zenetörténetet át kell értékelni! Méltó helyre kell emelnünk elfeledett nagyjaink egyetemes kultúrát gazdagító életművét! – vallja **László Váradi Gyula** zenetörténész, filmrendező, a Budavári Zeneművészeti Alapítvány alapítója.

– **Sepsiszentgyörgy, Kolozsvár, Nagyvárad „szent hármassága” hatja át az életét – vallja magáról. Kérem, beszéljen gyökereiről!**

– Erdélyi magyar vagyok. *Dohnányi pozsonyi* magyarnak vallotta magát. Jőmagam nem köthetem egyetlen helyszínhez gyökereimet. Valóban e három város szent hármassága hatja át életemet. A bölcsőtől életem, magyarságom megtartó oszlopai. Sepsiszentgyörgyön születtem keresztény családban. Nemzeti értékeinket féltő szüleimnek ajánlottam néhány évvel ezelőtt bemutatott *Dona nobis pacem* című filmemet. Művészet iránti vonzódásomat édesapámtól örököltem, aki színházi zeneművész, a sepsiszentgyörgyi *Tamási Áron Színház* első hegedűse, alapító tagja volt. Tudását mindig igyekezett átadni a felnövekvő generációnak. Édesanyámtól a szépség és harmónia iránti fogékonyságot, mely reményeim szerint megcsillan filmjeim egy-egy képi jelenetében.

Az erdélyi fővárosban, *Kolozsváron* folytattam tanulmányaimat, majd a *bukaresti* Zeneakadémián. Már akkor is érdekelték a társművészetek: a színművészet, képzőművészet, a filmművészet, de maga az oktatás is.

Nagyváradot második szülővárosomnak tekintem, hisz ott ismerkedtem meg *Horváth Imre* költővel, atyai jóbaráttal. Ő sokat mesélt a „*Pece-parti Párizs*” pezsgő életéről, a Nyugat köréről. Bensőséges barátság kötött minket össze. Általa élhettem át azt a korszakot, melyre minden magyar alkotó nosztalgiával tekinthet vissza, hiszen a XX. századi irodalom máig ható robbanásszerű fejlődését eredményezte. Persze anyagi megpróbáltatásairól is szólt, amikor újságpapírral takarózott a nagyvárad restiben. Ma is élnek olyan erdélyi alkotók a művészet számos területén, akikre félok, hogy ugyanez a sors vár.

– **Életének negyedik „megtartó oszlopa” Budapest, hisz ma már itt él.**

– Hálás vagyok a sorsnak, hogy idevezérelt. Mert *Európában* vagy a nagyvilágban bárhová mehettem volna. Nem akartam eljönni otthonról, de ma már Budapesten is itthon vagyok. S ami fontos: mindig a történelmi Magyarországon éltem.

– **1991-ben hívta életre a Budavári Zeneművészeti Alapítványt, majd egy év múlva tartották az első Egyházzenei Fesztivált. Milyen céllal hozták létre az Alapítványt?**

– Már a névadás sem véletlen, mert *Budavárában*, a királyi kápolnában keresendő a magyarországi szervezett zenekultúra gyökere. Az első magyarországi zenés „fesztivál” *Mátyás* király idejére tevődik, amikor feleségül vette *Beatrix* királynőt.

A magyar egyházi zenetörténet vizsgálatakor megállapíthatjuk: a reánk maradt szakrális dallamok, zeneművek nagy részéből kimutatható a szent zene világába szökött eredeti, ősi magyar dallamvilág. Ahogy minden ember saját anyanyelvén értheti meg igazán Isten szólítását, úgy saját zenei anyanyelvén tud lélekben a legközelebb emelkedni Istenhez.

Kutató és művészi munkám során arra a következtetésre jutottam, a magyar zenetörténetet át kell értékelni! A maga teljességében méltó helyre kell emelni elfelejtett nagyjaink egyetemes kultúrát gazdagító életművét! E szellemiség jegyében hívtam életre 1991-ben a Budavári Zeneművészeti Alapítványt.

– **Az Egyházzenei Fesztivál-sorozat minden évben szeptember első hetében zajlik. Mi ennek az oka?**

– Kevesen tudják, hogy Budavárában, az Altemplomban lévő királyi kápolnában működött az első *Scola Capella*, melynek első, máig ismert karnagya *Garamszentbenedeki Péter* fia *Miklós* volt. A királyi kápolna tehát a szervezett magyar zenekultúra bölcsője. Budavár török hódoltság alóli felszabadulásához, 1686. szeptember 2-hoz kötődik a Fesztivál időpontja. Az Alapítvány célkitűzéseiben és szellemiségében Budavár történelmi örökségéhez, szellemi hagyományaihoz fűződik.

– **A magyar zenei életben új korszak kezdődött, amikor a rendszerváltozással egyidőben az Alapítvány megrendezte az első Egyházzenei Fesztivált.**

– Ebben a korszakváltásban társam volt *Török Judit*, s jelenleg is az. A Budavári Zeneművészeti Alapítvány kettőnk szülötte. Benne – szellemi-művészi munkámban –, az Egyházzenei Fesztivál-sorozatban szerkesztői-kutató tevékenységemben, egyenrangú, pótolhatatlan társra találtam. A filmek forgatókönyv-írója, szövegírója, dramaturgjaként érzékeny kritikusom és alkotótársam.

A mesterséges határokon kívül rekedt országrészekben nemzedékek nőttek fel a közoktatásban, közművelődésben megjelent csonka zenetörténeti összefoglalásokon. Nyilván ez a hatás kiterjed a közép-európai kultúra minden területére. Ennek pótlására egy-két éve történt némi kísérlet, de az átfogó, korrekt feldolgozás még várat magára. Elmondhatom, a korszakváltás nem csak honi, hanem nemzetközi viszonylatban is jelentős. Bizonyítják ezt a pozsonyi, nagyvárad, kolozsvári ősbemutatók, s az, hogy érzékeny fogadtatásra talált a *vatikáni, osztrák, francia, szlovák, román*, és a honi kulturális diplomácia részéről is.

Alapítványunk legfőbb célja között szerepel az új magyar egyházi zene népszerűsítése, a méltatlanul feledésre ítélt zeneszerzők és műveik bemutatása. A határon kívül élő magyar

zeneművészek bekapcsolása az anyaországi kulturális életbe. Valamint kortárs zeneszerzőket új alkotások megírására kértünk fel, műveiket rendszeresen bemutattuk.

– **Az Egyházzenei Fesztiválok estjein olyan zeneműveket mutattak be folyamatosan, amelyek „az elmúlt évtizedekben vagy el sem hangzottak, vagy ha igen, akkor szinte az illegalitás határát súrolva”** – írta **Ligeti András** karnagy. **Tőkés László** református püspök Isten áldását kérte **„építő tevékenységükre”**. Kulturális missziót teljesít a **Budavári Zeneművészeti Alapítvány** immár **16 éve...**

– Következetes szerkesztési elv alapján vonultatjuk fel a szakrális zene értékeit a gregorián énektől a XX. századi kimagasló alkotásokig. A repertoár egyedülálló módon a magyar egyházi zenetörténet keresztmetszetét vázolja fel, rámutatva közben azon hiátusokra, melyek pótlása nélkül csak megcsonkított kultúrákép élhet a magyarság tudatában és szerte a világban a magyarságról. Elég, ha csak **Dohnányi Ernőre** gondolunk, aki óriási **„szellemi katedrális”** épített fel. Korának **„királyát”** később mégis elhallgattatták és nem vettek róla tudomást.

– **Őn a hiátusokat pótolva, évről évre felvonultatja a szakrális zeneirodalom nagyjait: Kájon Jánost, Mosonyi Mihályt, Dohnányi Ernőt, Lajtha Lászlót, Farkas Ferencet, és természetesen Kodály Zoltánt és Liszt Ferencet.**

– Kutató és művészi munkám során arra a következtetésre jutottam: magyar zenetörténetünket át kell értékelni! S hogy mennyire időszerű a kérdésfelvetés, bizonyíték erre az is, hogy Kodályt szinte ismét vissza kell emelnünk a köztudatba. Mosonyi Mihály *F-dúr miséjének* gondozásomban való felújító előadásával kapcsolatban **Brauer János** zenekritikus ezt írta 1993-ban: *„Az F-dúr mise hangversenytermi bemutatóként hangzott el a zenei szöveg gondozójának, egyszersmind László Váradi Gyula jóvoltából. Minden esetre elismerésre méltó zenetörténeti leletmentésnek lehettünk tanúi.”*

A Budavári Zeneművészeti Alapítvány kuratóriuma és művészeti vezetése új művek megrendelésével és bemutatásával, ősbemutatókkal sokoldalúan és pótolhatatlan értékekkel gazdagítja a honi és határon túli kulturális életet. Misszióink egyik fő feladata: olyan zeneszerzők és műveik bemutatása, népszerűsítése, az élő magyar zenei élet vérkeringésébe való bekapcsolása, akiket az utóbbi évtizedekben méltatlan, igaztalan támadások űztek el szülőföldjükről, szorítottak ki generációk zenei műveltségéből.

– **Méltatlanul elfeledett zeneóriásaink közül emeljük ki Kodály és Bartók alakját. Véleménye szerint miért nincsenek helyükön e kiválóságaink?**

Hadd idézzem Illyés Gyula Bartók című lírájából:

„...irt adsz azzal, hogy a jaj / siralmát, ami fakadna belőlünk / de nem fakadhat, / mi helyettünk / – kik szív-némaságra születtünk – / kizenged ideged húrjaival!”

Az *En Istenem, rendelj szállást* című oratóriummal adóztunk Bartók Béla emlékének, születésének 125. évfordulóján. Az oratórium szcenikai folytatása a *Magyar Pieta* című filmemnek.

– **Szakrális filmjeit a Magyar Televízió, a Hír Tv, a Duna Tv is közvetítette. A 2003. évi Magyar Filmszemlén volt a Dona nobis pacem című filmjének ősbemutatója.**

– A Dona nobis pacem és más szakrális filmjeim is a kultúrtörténeti értékeket mentő misszióhoz kötődnek, melyeket **Erdélyi Miklós**, Kodály Zoltán, Dohnányi Ernő, Lajtha László, Farkas Ferenc emlékére és Szent István királyunk tiszteletére rendeztem. A film megtekintése után **Illés György**, a kortárs filmművészet azóta már eltávozott doyenje a látottakat így foglalta össze: *„a film a kép és a zene szimfóniája”*. Fényképezte Andor Tamás H.S.C. Mertz Loránd H.S.C. Szintúgy a misszió része a szerkesztésemben-rendezésemben előadott Radnóti Miklós Credója, Agnus Dei, Ura léssz-e sorsodnak?, Farkas Ferenc Credója, Dona nobis pacem oratóriumsorozat. Az előadások, filmek megvalósításában a zeneművészet és a társművészetek nemzetközi hírű képviselői működtek közre, s biztosították kezdetektől az igényes, magas művészi színvonalat.

– **Farkas Ferenc zeneszerző személyesen is kötődött a Budavári Zeneművészeti Alapítványhoz.**

–1991-től haláláig művészeti fővédnöke volt a Budavári Zeneművészeti Alapítványnak és az Egyházzenei Fesztiválnak. Életének első önálló egyházzenei szerzői estjét 1991-ben rendeztem a budavári Mátyás-templomban, mely alkalomból **Antall József** miniszterelnök levelét, melyben az alapítvány törekvéseit méltatta és a Mestert köszöntötte, **Bánffy György** színművész olvasta fel. Emlékeztet a születésének 90. évfordulójára rendezett hangverseny a Budavári Palota királyi kápolnájában. 2000. szeptember 11-én a budapesti Árpád-házi Szent Margit-templomban az Egyházzenei Fesztivál záró koncertje volt életének utolsó hangversenye, önálló szerzői estje, melyet megtisztelt jelenlétével. Az est karmestere **Medveczky Ádám** volt. Szólisták: **Ardó Mária**, **Takács Tamara**, **Mukk József**, **Szüle Tamás**. A közreműködő művészek és a közönség abban a örömben részesülhetett, hogy hosszantartó tapssal, majd személyes laudációval köszönthette a kortárs zeneszerzés nesztörát, Farkas Ferencet, aki 95 éves korában a tisztelőinek az ez alkalomra kiadott

kultúrtörténeti kiadványt dedikálta. Sajnos pontosan egy hónapra rá, 2000. december 11-én eltávozott.

A Mester életútjának egyik jelentős állomása volt Erdély.

Az utolsó, nagylélegzetű művét, a *Kölcsey szózata* című szakrális oratóriumot felkérésemre írta honalapításunk 1100. évfordulója tiszteletére. A mű ősbemutatóját 1996-ban a Liszt Ferenc Zeneakadémián rendeztük. Szerkesztésében *Erkel Ünnepi nyitányával*, *Liszt XIII. zsoltárával*, Kodály *Psalmus Hungaricusával* együtt hangzott el először. Közreműködött a Magyar Állami Hangversenyzenekar és Kórus – karigazgató Antal Mátyás, karmester Ligeti András –, valamint Molnár András énekművész. Amikor a mű megírására felkértem, Kölcsey Parainesis című prózában írt, de lírával átszőtt erkölcsi hagyatékából válogattam. A mű a romantika legmélyebb gondolkodójának, a szigorú jellemű közéleti embernek, a nemzet imája, a Himnusz alkotójának életfilozófiáját összegzi. Farkas Ferenc a próza helyett Kölcsey líráját választotta, s a költeményekből összeállt a *Kölcsey szózata* című, nagyobb szabású kantáta, melyben szólók, női kar és vegyeskar váltakoznak. A szerző művéről ezt vallotta: „A Szép Erdély tétel nagyon aktuális. »Erdély ledőlt...« Ezt Kölcsey valahogy előre látta. Az erdélyi emlékeim újulnak fel itt, az Erdélyben töltött éveimnek a visszhangja. A három év, amit Kolozsváron töltöttem, kitörölhetetlenül benne van az életemben.” Halálával pótolhatatlan, fájdalmas űrt hagyott, hiszen nemcsak szellemi munkatársi kapcsolatban voltunk, személyes jó barátság is egymáshoz fűzött minket. A vasárnap volt a mi napunk. Rendszerint akkor várt a megszokott baráti beszélgetésre. Életének utolsó egyházzenei önálló estjét is én rendeztem 2000. szeptember 11-én. Születésének 100. évfordulójáról 2005 szeptemberében az Egyházzenei Fesztiválon emlékeztünk meg a *Farkas Ferenc credója* című oratóriummal.

– **A Magyar Pieta című szakrális filmje először a 37. Magyar Filmszemlén került a szakmai közönség elé, majd szeptember 2-án Bartók Béla születésének 125. évfordulója tiszteletére az Egyházzenei Fesztiválon is bemutatta.**

– A filmet Török Judit dramaturg, *Kutszegi Csaba* koreográfus, *Andor Tamás* (HSC) és *Mertz Lóránd* (HSC) operatőrök, *Kubik Anna*, *Mécs Károly* színművészek, *Wiedemann Bernadett*, *Molnár András* énekművészek, *Bajári Levente*, *Pazár Krisztina* balettművészek jegyzik. Az Ómagyar Mária-síralom dramaturgiai tételére épül: a középpontban a *Mater Dolorosa*, a Fájdalmas Szűzanya, aki arra lett kiválasztva, hogy Isten Fiát megszüljje, s a halála feletti fájdalmat megélje. A középpontban a visszaemlékező, a fiának kínhalálát mindig újra és újra átélő Mária. Az áldozatnak kijelölt Fiú magányosságát az Isteni meghatározottság perspektívájából kívántam láttatni. Párhuzamosan jelenik meg végtelen magányában a Keresztre Feszített, a gyászoló nő és az egymásba olvadó, majd újra és újra egymástól elszakadó anya és fiú. A balett, *Joseph Haydn*, *Dohnányi Ernő*, Kodály Zoltán és Farkas Ferenc zenéje, az Ómagyar Mária-síralom az oltár előtti helyszínen csodálatos harmóniában jelenítik meg Jézus Krisztus és Boldogasszony Szűz Mária kálváriáját; az előttünk történő halálban beteljesülő életet, a Mennybemenetelt. A film a magyarság sorsának allegóriája Krisztus és Boldogasszony Mária sorsában.

– **A Magyar Pieta szcenikai folytatása az *Én Istenem, rendelj szállást – In memoriam Bartók Béla* című oratórium, melynek ősbemutatóját szintén ezen az esten tartották.**

– A szakrális lírai összeállításban részletek hangzottak el Liszt *Angelus*, Bartók II., III., IV., VI. vonósnégyes, *Este a székyeknél*, *Elindultam szép hazámból*, *Haydn Krisztus hét szava a keresztfán*, *Mosonyi F-dúr mise* című műveiből, utóbbi jómagam átiratában. A magyar zenei életben nehezebb nyomon követnie az átlagembernek, hogy valójában milyen ismeretektől fosztják meg, milyen ideológia hat egy-egy nagyságunk életművének értékelésében, mellőzésében vagy hiányos bemutatásában. Ezért is nagy a felelőssége a zenetörténésznek, akinek generációk vannak szellemileg, szakmailag kiszolgáltatva.

Megemlíteném, hogy a Csíksomlyói Mária-síralmat, melyet ma régi *Széky Himnusz*-ként emlegetnek, Bartók Béla jegyezte le a Csíki-medencében. A „rég” és az „új” Széky Himnusz együtt szokták a közös magyar ünnepeken énekelni. Szomorú aktualitást kölcsönöz ennek a műnek az „új” Széky Himnusz elleni nyílt támadás, melyre sajnos sem a szakmában, sem egyéb fórumokon érdemi reakció nem történt. A Zeneakadémia Egyházzenei Tanszéke tanára, *Dobszay László* nemtelen kirohanására gondolok, mely írása a HVG című hetilapban jelent meg 2006. augusztus 2-án az egyszerre ironikusnak és kétségeket ébresztőnek szánt *A „széky” himnusz* címmel. Figyelman kívül lehet-e hagyni, hogy a himnusz szakrális, érzelmi, történelmi és kulturális kapocs? Szabad-e a magyarság, a széky nép összetartozását, fohászát kifejező, felmagasztosult énekeit: a Széky Himnusz és Kölcsey Himnuszt egymással összemérni, hasonlítani, a történelmi környezetből kiragadva elemezgetni, s főképpen annak folyományaként a trianoni himnuszunkat kárhoztatni és kidobni? Lényeges-e, hogy könnyen vagy nehezen énekelhető? Kölcsey-Erkel Himnuszt évtizedekig nem lehetett énekelni, mert átírták, olyan hangfekvésben játszották a nagy nyilvánosság előtt. Szót emelt-e akkor Dobszay László, aki már *Aczél György* idejében is a magyar zenei élet egyik meghatározó személyisége volt? Ha egy ilyen „értekezésnek” a végkövetkeztetése egy nép himnusza

fölötti ítélet: afféle kulturális koncentrációs táborba, gyűjtőbe vele, hogyan számol el ezzel a zenetörténész, egyetemi tanár? A Székely Himnusz és Kölcsey Himnusának énekléséért a *Ceausescu*-érában emberek haltak meg, kerültek börtönbe. Hogy ez a cikk Bartók Béla születése 125. évfordulójának évében megjelenhetett egy olyan ember tollából, aki évtizedek óta a magyar zenei élet irányítója, a Nemzeti Kulturális Alapprogram Zenei Kollégiumának elnök-kurátora, nos, ez a XXI. századi magyar zenetörténet, a magyar zenei élet szégyene! Ez a jelenség is aláhúzza azt az álláspontomat, hogy a magyar zenetörténetet újra kell értékelni, újra kell írni. Évtizedeken keresztül generációk nőttek fel a hamis, hiányos zenetörténeti munkákon. Fájó, hogy azok az Erdélyből elszármazott szakemberek, akik magánemberként felháborodtak a cikk olvastán, azóta is lehajtott fejjel hallgatnak.

– A Bartók Béla emlékének ajánlott szakrális oratórium új gondolatokat vet fel a zeneköltő életművének értékelésében.

Bartók Béla életművében a liturgiában alkalmazható alkotás nem lelhető fel. Nem mondhatunk le a zeneóriás művészete előtti tiszteletadásról.

Vonósnyegeseinek zenei textúrájában az egyetemes magyar népzene-kincset, a magyar népi siratóénekeket teljesen új módon olvasztotta egybe a nyugati avantgard legmodernebb irányzataival. Az összeállításban a magyar szakrális népi dallamok alkotnak egységet. Az est közreműködői voltak: *Kubik Anna*, *Koltai János* színművészek, *Ardó Mária* énekművész, a *Sun Vonósnyegyes – Horváth János*, *Sárosi Péter* hegedű, *Porzolt György* brácsa, *Ghéczy László* gordonka. A válogatás az Ómagyar Mária-siralomtól a XX. század nagyjainak lírájáig ívelt. A Szent István által a Boldogasszony oltalmába ajánlott, Istent és békét kereső nemzet múltja és jelene egységben forr össze *Ady*, *Babits*, *Illyés Gyula*, *Horváth Imre*, *Csoóri Sándor* és *Döbrentei Kornél* műveiben.

Hadd idézzem Török Judit publicisztikájából következő a gondolatokat: „Bartók II., III., IV. vonósnyegeseiben mutatkozik meg elsősorban, hogy a magyar népzene zenei anyanyelvének tekintette. A IV. vonósnyegésének ritmus- és az ősi siratóénekeig visszanyúló dallamvilága, a mikrokozmosz világától a makrokozmosz világáig táguló motívumkincse, az egymást követő tételek-ahogy Kodály megfogalmazta- „nem különböző hangulatok képét adják, hanem egyes lelki folyamatnak, fejlődésnek folytonos rajzát.” Ebben rejlik Bartók műveinek szakralitása, s abban, hogy a Kárpát-medence népeinek dallamvilágát kutatta és dolgozta fel. A kárpát-medencei kultúrkör zenei hagyományait tekintve is elválaszthatatlan a keresztény kultúrától. Bartók úgy építette be életművébe a Kárpát-medence, a magyar keresztény kultúrkör népzenei motívumkincsét, hogy azt a legmagasabb, egyetemes művészi szintre emelte..”

– Idén szeptember 2-án a *Miserere Mei Deus In memoriam Kodály Zoltán* című előadást valamint a *Dona Nobis Pacem* művészfilm bemutatóját Kodály Zoltán emlékének szentelik.

– Kodály Zoltán mélyen hívő zeneköltő. Egyházi muzsikája igen jelentős része életművének, új utakat nyitott meg a magyar szakrális zenekultúra történetében is. A Budavári Zeneművészeti Alapítvány az 1992-ben indult Egyházzenei Fesztivál sorozat keretén belül Kodály Zoltán összes szakrális művét, ezen belül orgonaműveit is egyedi szerkesztési koncepció alapján mutatta be a nagyközönségnek. Publicisztikáimban, az Egyházzenei Fesztivál-sorozat kultúrtörténeti kiadványaiban kaptak először méltó hangsúlyt Kodály Zoltán szakrális alkotásai. Fontos zenetörténeti tény, hogy nemcsak Dohnányi (1998. Egyházzenei Fesztivál in memoriam Dohnányi Ernő) és Lajtha László (1999 Egyházzenei Fesztivál in memoriam Lajtha László) magyar zenei életbe való méltó visszaemelés fűződik a Budavári Zeneművészeti Alapítvány Egyházzenei Fesztiváljának történetéhez, hanem Kodály Zoltán legjelentősebb s kevésbé ismert szakrális alkotásainak újbóli bemutatása és repertoáron tartása is.

Az 1997. évi Egyházzenei Fesztivál In memoriam Kodály Zoltán a nagyközönség és a szakma által is elfeledett *Miserere* vegyeskari mű bemutatásáról is emlékeztet volt. A Vértanúk sírján – sajtó alá rendezte Farkas Ferenc – az évforduló világi bemutatójaként vált emlékeztetessé. Hadd idézzek Kodály gondolataiból: „*Magyar kultúra. Örök harc a hagyomány és a nyugati kultúra közt. Béke csak úgy lehet, ha a népkultúra nő fel magas kultúrává, saját törvényei szerint. Európától csak azt veszi át, ami erre kell, s azt is szervesen magába olvasztja. Elérhetjük-e? Janus-arcunk lehet-e valaha egyakarátú, magával egyes lélek arca? Egyik kezünket még a nogáj-tatár, a votják, a cseremiszt fogja, másikat Bach és Palestrina. Össze tudjuk-e fogni e távoli világokat? Tudunk-e Európa és Ázsia kultúrája közt nem ide-oda hánnyódó komp lenni, hanem híd, s talán mindkettővel összefüggő szárazföld? Feladatnak elég volna ezer évre.*” (Kodály – *Magyarság a zenében*)

– Horváth Imre költő, atyai jóbarátjának verssorát idézem: „olyan népből születtem, mely bízik a feltámadásban.” Őn bízik ebben?

– Hogyne bíznék. Amikor megkérdőjelezhetetlen értékeink vannak. Hogy egy kicsit eltávolodjunk a zenekultúránktól, gondoljon csak *László Gyula* régészprofesszor, képzőművész polihisztorra! Micsoda szellemi katedrális épített fel! A Budavári Zeneművészeti Alapítvány 1993-ban Budavárban, az *Országos Széchényi Könyvtárban* rendezte meg átfogó életmű- és képzőművészeti kiállítását.

Búvópatak címen filmet forgattam életművéről, mely anyagi támogatottság híján végső összeállításra vár. Több tíz órán keresztül beszélgettem vele, miközben atyai jó barátommá vált. Kérésére vettem fel a *Váradi* művészi előnevet, mert amikor megszületett az Alapítvány, Farkas Ferenc zeneszerzőt kértem fel a művészeti fővédnökségre. Farkas Ferenc felhívta őt telefonon: „*Öregkorodra megbolondultál, már zenével is foglalkozol?*”

László Gyula professzornak nem tudtam fizetni a film felvételekért. Azt mondta: „*Amikor már nem leszek, ezek olyan értékek, melyekből nagyon meg fogsz gazdagodni.*” Erre a – hangsúlyozom – szellemi gazdagságra az egész magyar nemzet igényt tart. Nem őrizgethetem csak magamnak. Bízom abban, hogy hamarosan a *Búvópatak* háromrészes átfogó teljes életműfilm a nagyközönség elé kerülhet.

A számos ősbemutató, bemutató, felújító és hangversenytermi bemutató, nemzetközi szempontból is rangos művészeink, a társművészetek kiemelkedő képviselői megerősítettek abban, hogy a magasrendű erkölcsiségben, a művészetek megtartó erejében való hit, a művészetek szolgálata háttérbe szorítja a csupán anyagi haszonszerzés motiválta tevékenységek magasrendű értékeken átgázoló szemléletét.

Frigyesy Ágnes